

Ю. В. Вітка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Досліджено проблеми правового регулювання споживчого кредиту в Україні та окреслено напрями його реформування з позиції вдосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг. Розглянуто питання впровадження в національному законодавстві норм законодавства ЄС у зазначеній сфері.

The problems related to the current legal regulation of consumer credit in Ukraine are examined and the ways of its reformation are outlined from the stand of improvement of consumer rights protection in financial services. The issue of implementation of relevant EU legal regulations in the national legislation is also considered.

Ключові слова: споживчий кредит, захист прав споживачів, фінансові послуги, Директива ЄС.

Правове регулювання споживчого кредиту та забезпечення належного рівня захисту споживачів мають неабияке значення для успішного розвитку ринку роздрібних фінансових послуг і стабільності фінансового сектору.

Споживче кредитування користується популярністю серед населення та має потенціал розвитку. За даними Національного банку України (НБУ), станом на серпень 2013 р. обсяг нових споживчих кредитів, наданих домашнім господарствам, у річному обчисленні становив 104,9 млрд грн, кредитів на нерухомість — 3,056 млрд грн [1]. Водночас рівень довіри населення до фінансових установ є досить низьким. Згідно з дослідженням Проекту “Розвиток фінансового сектору” (USAID/FINREP-II) 2010 р., кожен четвертий українець мав негативний досвід фінансових операцій, таких як банківський депозит, споживчий кредит або кредитна картка [2]. Отже, відновлення довіри до фінансового сектору повинне бути головною метою правової реформи споживчого кредитування.

Протягом останніх років сфера споживчого кредитування багатьох країн зазнала значних трансформацій, тому треба вивчити зарубіжний досвід у цій сфері. Враховуючи наміри уряду України щодо підписання Угоди про асоціацію з ЄС, варто проаналізувати норми законодавства ЄС щодо споживчого кредитування.

Питання регулювання споживчого кредитування загалом та його окремих аспектів розглядалися, зокрема, такими науковцями, як І. А. Безклубий (при дослідженні банківських правочинів) [3], С. М. Лепех (цивільно-правове регулювання кредитного договору) [4], Л. М. Іваненко (при дослідженні кредитування в іноземній валюті) [5], Г. Ю. Шемшученко (фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування) [6]. Утім, проблемні моменти споживчого кредитування розглядалися побіжно, та й порівняльно-правовому

аспекту з урахуванням сучасних тенденцій розвитку законодавства ЄС приділялася недостатня увага.

Метою цієї статті є дослідження правовідносин споживчого кредитування з позиції вдосконалення захисту прав споживачів відповідних фінансових послуг, а також узагальнення зарубіжного досвіду для надання пропозицій із удосконалення законодавства України в зазначеній сфері.

Споживчий кредит — це грошові кошти, які надаються населенню на задоволення потреб кінцевого споживання [7, с. 91]. Договір про надання споживчого кредиту належить до цивільних правочинів та є різновидом кредитного договору. Тому до відносин, що виникають із такого договору, застосовуються (у частині, не врегульованій спеціальними законами) норми Цивільного кодексу України (ЦКУ) та інших цивільно-правових нормативних актів.

З огляду на те, що споживач і фінансова установа перебувають не в рівному становищі, у законодавстві ЄС передбачено тлумачення неоднозначних умов договору на користь споживача (ст. 5 Директиви Ради 93/13/ЄЕС від 05.04.1993 про несправедливі умови в договорах зі споживачами) [8]. Тому в ЦКУ доцільно запровадити норму, що в разі виникнення неоднозначного тлумачення прав і обов'язків за договором, такі права й обов'язки тлумачаться на користь споживача. Така норма жодним чином не порушує конституційний принцип рівності, адже у ст. 24 Конституції України йдеться про рівність громадян перед законом, а не громадян і юридичних осіб.

У національному законодавстві споживчий кредит визначається як кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції (п. 23 ст. 1 Закону України “Про захист прав споживачів” [9]). При цьому під продукцією маються на увазі будь-які виріб (товар), робота чи послуга, що виготовляються, виконуються чи надаються для задоволення суспільних потреб.

Слід наголосити, що визначення поняття “споживчий кредит” є досить широким: до “продукції” можуть включатись як товари повсякденного вжитку, так і послуги тривалого користування (навчання, лікування), транспортні засоби чи навіть об'єкти нерухомого майна. Разом із тим щодо останніх існує спеціальне законодавство про іпотеку, тому договори, об'єктом котрих є нерухомість, у т. ч. забезпечені іпотекою, не завжди розглядаються як споживчі кредити. Наприклад, для цілей банківського регулювання й нагляду НБУ не включає до споживчих кредитів кредити на нерухомість (іпотечні кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості) [1]. Хоча в ч. 7 ст. 11 Закону України “Про захист прав споживачів” згадується про споживчі кредити, забезпечені іпотекою, та споживчі кредити на придбання житла в контексті права відкликання згоди, цього недостатньо для того, щоб суди однозначно поширювали всі норми щодо споживчого кредиту на житло (нерухомість).

Загальноєвропейська практика стосовно віднесення кредитів на нерухомість до споживчих кредитів також неоднозначна. Так, кредити на придбання нерухомості, забезпечені іпотекою чи іншим порівнянним забезпеченням, або кредити на ремонт, що перевищують 75 тис. євро, перебувають поза межами регулювання ст. 2 Директиви 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23.04.2008 про кредитні угоди для споживачів (*далі* — Директива 2008/48/ЄС) [10]. Однак останніми роками, з огляду на важливість іпотечних кредитів, Європейська Комісія здійснила детальний перегляд іпотечних ринків ЄС, що завершилося Білою книгою щодо інтеграції іпотечних ринків ЄС [11]. Єврокомісія також запровадила публічні консультації з метою посилення й поглиблення розуміння питань, пов'язаних із відповідальним кредитуванням та позичанням (як-от переддоговірна інформація, консультування, оцінка кредитоспроможності, дострокове повернення кредиту та кредитні посередники).

Наприкінці березня 2011 р. Європейською Комісією було прийнято Пропозицію Директиви про кредитні договори, що стосуються житлової нерухомості, а у вересні цього ж року — затверджено зміни до Пропозиції [12]. Невдовзі можна очікувати прийняття згаданої Директиви. Пропозиція має на меті створити для іпотечних (та інших, пов'язаних із житловою нерухомістю) кредитів такі ж умови, як для споживчих. До речі, деякі країни — члени ЄС уже застосовують положення Директиви 2008/48/ЄС до іпотечного кредитування.

Зважаючи на це, визначення споживчого кредиту в українському законодавстві повинне бути досить широким, із наведенням переліку винятків. До останніх можна віднести договори, які не є настільки ризиковими для споживача або мають певні цілі, а тому не потребують посиленого захисту. Стосовно договорів на придбання, будівництво й реконструкцію нерухомості вважаємо, що на них повинен бути поширений правовий режим споживчого кредиту в частині вимог до реклами, розкриття інформації, вимог до діяльності кредитних посередників, обов'язку кредитора оцінювати кредитоспроможність позичальника, адекватного регулювання та нагляду за дотриманням прав споживачів.

Ще один аспект визначення споживчого кредиту, котрий не врахований в українському законодавстві, — це принцип превалювання економічного змісту договору над його формою (ст. 22 Директиви 2008/48/ЄС, ст. 9 (7) Акта 129/2010 Республіки Словаччини “Про споживчий кредит”). Важливо запровадити норму, згідно з якою договір, що за своїм економічним змістом має на меті кредитування, визнається таким незалежно від його юридичної конструкції. Це дасть змогу звести до мінімуму можливість складання кредитних договорів у обхід закону.

На жаль, національне законодавство не регулює рекламу споживчого кредиту належним чином. Єдина вимога — реклама послуг (банківських,

страхових, інвестиційних тощо), пов'язаних із залученням коштів населення, або осіб, які їх надають, дозволяється лише за наявності спеціального дозволу, ліцензії, що підтверджує право на здійснення цього виду діяльності. Така реклама повинна містити номер дозволу, ліцензії, дату їх видачі та найменування органу, котрий видав цей дозвіл, ліцензію (ст. 24 Закону України “Про рекламу”) [13].

У законодавстві ЄС прописано детальні вимоги до реклами споживчого кредиту. Акцент зроблено на тому, що вона має відображати ефективну процентну ставку та сукупну вартість кредиту, включаючи послуги третіх осіб. Якщо вартість послуг останніх неможливо визначити заздалегідь, споживач повинен бути принаймні попереджений у чіткій формі про необхідність їх отримання. За загальноєвропейською практикою припускається, що кредитору відома вартість додаткових послуг, за винятком випадків, коли така вартість залежить від конкретної ситуації споживача. Для того щоб інформація була зрозумілою споживачеві, вона має надаватись у формі репрезентативного прикладу, бути однакового шрифту (ст. 4 Директиви 2008/48/ЄС).

У Франції запроваджено ще жорсткіші вимоги: заборона рекламувати видачу кредиту без документального підтвердження фінансового стану споживача та, у разі реклами безпроцентного кредиту, — обов'язок вказувати інформацію про особу (осіб), котра зазнає витрат, пов'язаних із наданням такого кредиту споживачеві (статті L311-4 і L311-6 Кодексу споживача Франції) [14].

У законодавстві України поняття “репрезентативний приклад” у рекламі споживчого кредиту відсутнє. Відповідно до дослідження Єврокомісії щодо обчислення ефективної процентної ставки для договорів споживчого кредиту 2009 р. репрезентативний приклад у рекламі повинен бути таким стосовно типу кредиту, що розглядається, для того щоб зберегти порівнянність пропозицій різних кредиторів. При розкритті інформації перед укладенням договору репрезентативний приклад має бути адаптований до інформації, наданої споживачем. Такий приклад повинен відповідати середньому терміну та загальній сумі кредиту, що видається, для типу кредитного договору, який розглядається, та, якщо застосовується, виду товару, котрий придбавається. Створюючи репрезентативний приклад, потрібно мати на увазі поширеність певних типів кредиту на тому чи іншому ринку [15].

Таким чином, репрезентативним є приклад, що включає всі елементи, необхідні для висвітлення умов, згідно з якими надається споживчий кредит, враховуючи термін, на котрий видається кредит, його загальну суму, вид товару (послуг, робіт), що придбавається, та поширеність такого типу споживчого кредиту.

Чимало порушень прав споживачів фінансових послуг трапляється саме внаслідок оманливої реклами. Як показує практика, фінансові установи не розкривають значень ефективної процентної ставки в рекламній продукції [16].

Для порівняння: у 2011 р. 27 країн Європейського Союзу проводили перевірку інформації з веб-сайтів, що пропонували швидкі кредити. Загалом було перевірено 562 веб-сайти. Спільною проблемою 258-ми з них було те, що в рекламі споживчих кредитів не надавалася повна інформація. Виявилось, що ці пропозиції не містили відомості про ефективну процентну ставку, яка визначає вартість кредиту, додаткові платежі (наприклад, страхування) чи термін кредиту. Крім того, на 244 веб-сайтах не було зазначено важливі умови пропозиції, котрі можуть впливати на остаточну вартість кредиту, приміром термін кредиту чи початкова комісія. 116 веб-сайтів надавали неправдиву інформацію щодо вартості кредиту. Національні органи країн — членів ЄС розпочали розслідування відповідних порушень [17].

Передумовою ефективного захисту є розкриття інформації. Відомості про умови кредитування повинні бути чіткими, детальними, порівнянними, тоді споживач може зробити свідомий вибір. Тому одним із важливих об'єктів державного регулювання в споживчому кредитуванні є інформаційні правовідносини банків і споживачів та публічні зобов'язання банків перед потенційними клієнтами до та під час укладання договорів [18, с. 84].

Варто зауважити, що вимоги законодавства України в частині розкриття інформації перед укладенням договору про споживчий кредит є доволі детальними, проте відомостей про застосування заходів впливу за їх порушення органами, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, немає. Відсутні також реальні компенсаційні механізми для споживачів, адже зазначені органи не мають права втручатися в правовідносини між споживачами й фінансовими установами, вимагати їх зміни чи припинення або звертатися до суду з такою вимогою.

Дані, які фінансова установа має надавати клієнту до укладення договору, визначені ст. 12 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” [19]. Ця вимога стосується всіх фінансових установ і видів фінансових послуг. Відповідно до ст. 56 Закону України “Про банки і банківську діяльність” [20], банки зобов'язані на вимогу клієнта надати інформацію про ціну банківських послуг, інші відомості й консультації з питань надання банківських послуг. Що стосується конкретно споживчого кредиту, то згідно з ч. 2 ст. 11 Закону України “Про захист прав споживачів” перед укладенням договору про надання споживчого кредиту кредитор зобов'язаний повідомити споживача в письмовій формі про умови кредитування, у т. ч. орієнтовну сукупну вартість кредиту (в процентному значенні та грошовому виразі) з урахуванням процентної ставки за кредитом та вартості всіх послуг (реєстратора, нотаріуса, страховика, оцінювача та ін.), пов'язаних із одержанням кредиту та укладенням договору про надання споживчого кредиту; варіанти повернення кредиту, включаючи кількість платежів, їх частоту та обсяги; переваги й недоліки пропонованих схем кредитування.

Постанова Національного банку України від 10.05.2007 № 168 (далі — Постанова № 168) [21] деталізує зазначені вимоги та встановлює, що банки зобов'язані отримати письмове підтвердження споживача про ознайомлення з вищенаведеною інформацією. У разі якщо окремі умови кредитування діятимуть протягом не всього терміну користування кредитом, банк має обов'язково ознайомити споживача (позичальника) з умовами, а також із терміном, протягом котрого діятимуть такі умови, та з порядком інформування споживача про їх зміну. На жаль, аналогічні детальні вимоги для небанківського фінансового сектору відсутні.

Слід зазначити, що принципів захисту прав споживачів і розкриття інформації дотримується лише невелика кількість фінансових установ. Головна проблема — відсутність інформації про ефективну (реальну) процентну ставку через поширену практику застосування додаткових і прихованих комісій, платежів за супутні послуги. Як показали результати досліджень, у окремих випадках річна реальна процентна ставка сягає 135 %. Іноді не можна навіть розрахувати процентні ставки, оскільки немає жодної інформації про додаткові комісійні й будь-які платежі [16]. Необізнаність позичальника щодо рівня ефективної процентної ставки унеможливорює точний розрахунок фінансових можливостей, відповідно збільшує ризики неповернення, що може негативно позначитися на вкладниках банку, який надає кредит [22].

Доволі часто в договорах про надання споживчого кредиту зазначається, що позичальник повідомлений про умови кредитування у формі й обсягах, визначених законодавством. Насправді, позичальники не мали можливості ознайомитися із цією інформацією. Далеко не завжди дотримується одна з вимог Постанови № 168, а саме: якщо окремі умови кредитування діятимуть не весь термін користування кредитом, банк має обов'язково ознайомити споживача (позичальника) з умовами, а також із терміном, протягом якого діятимуть такі умови (п. 2.3 Постанови № 168).

Упродовж терміну дії договору для фінансових установ звичайною практикою є інформування позичальників про зміни до основних умов договорів шляхом розміщення відповідної інформації на веб-сайті банку чи її опублікування в друкованих ЗМІ, унаслідок чого споживачам не відомі реальні умови договору.

У законодавстві ЄС встановлено вимоги до річної процентної ставки, для обчислення котрої передбачена математична формула. Відповідно до ст. 5 Директиви 2008/48/ЄС, до складу переддоговірної інформації, яка обов'язково надається споживачу, входять відомості про річну процентну ставку та загальну суму, що підлягає сплаті споживачем, проілюстровані з допомогою репрезентативного прикладу, котрий використовує всі припущення, що застосовувалися для обчислення ставки; зобов'язання, якщо такі є, щодо укладення договору про надання додаткових послуг стосовно кредитної угоди, зокрема договір

страхування, коли укладання такого договору є обов'язковим для отримання кредиту або його одержання на рекламаних умовах. Аналогічна, але детальніша інформація передбачена розділом 3 “Вартість кредиту” Стандартної європейської форми надання інформації про споживчий кредит (Додаток II до Директиви 2008/48/ЄС).

Ефективна процентна ставка теоретично повинна включати всі витрати споживача, пов'язані з кредитом. Таким чином, ефективна річна процентна ставка являє собою сукупну вартість кредиту для споживача, виражену в річних процентах від чистої суми виданого кредиту, включаючи платежі за додаткові й супутні послуги, пов'язані з договором про надання споживчого кредиту. Платежі за додаткові й супутні послуги, пов'язані з договором про споживчий кредит, мають включатися в сукупну вартість кредиту, якщо надання таких послуг є обов'язковим для його отримання.

За загальноєвропейською практикою вимоги до розкриття інформації повинні поширюватися й на кредитних посередників (статті 5 (1) і 21 Директиви 2008/48/ЄС). Якщо кредитний посередник за погодженням із кредитором не надає інформації, вона має бути надана самим кредитором. Окрім того, кредитний посередник мав би повідомляти споживачеві в письмовій формі розмір комісійного збору або іншого платежу, що споживач повинен сплатити за його послуги. Утім, в Україні інститут кредитних посередників законодавчо не врегульований, за винятком ведення реєстру комерційних посередників банків відповідно до постанови Національного банку України від 20.09.2012 № 386 [23]. Жодних вимог до початку діяльності та розкриття інформації, обмежень, штрафних санкцій не встановлено. Кредитні посередники, як правило, не є фінансовими установами, тому не підпадають під нагляд органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг.

Наслідки ненадання споживачеві повної, достовірної й своєчасної інформації повинні бути чітко визначені. Згідно з ч. 2 ст. 11 Закону України “Про захист прав споживачів”, у разі ненадання інформації суб'єкт господарювання, який повинен її надати, несе відповідальність, встановлену статтями 15 і 23 цього Закону, — це штраф у розмірі 30 % вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. На практиці зазначену відповідальність важко застосувати до фінансових послуг, зокрема споживчого кредиту, оскільки названий закон кваліфікує споживчий кредит насамперед як кошти, а не послугу.

Споживачі в разі порушення законодавства та/або договору з фінансовою установою можуть нести кримінальну й цивільну відповідальність. Кримінальна настає за надання завідомо неправдивої інформації банкам чи іншим кредиторам із метою одержання кредитів та за незаконні дії із заставленим майном (статті 222, 388 Кримінального кодексу України) [24]. Цивільна

відповідальність полягає у відшкодуванні кредиторів збитків, сплаті неустойки чи втраті застави. Застосування одного з цих заходів відповідальності чи їх комбінації визначається договором (договорами) з позичальником.

Разом із тим питання відповідальності фінансових установ за порушення прав споживачів у сфері споживчого кредитування в Україні належним чином не врегульоване. Фактично, в арсеналі споживача залишаються лише загальні засоби захисту, передбачені ЦКУ (сплата неустойки, відшкодування збитків). Якщо фінансова установа не погоджується добровільно сплатити неустойку та відшкодувати збитки, споживачеві доведеться звертатися до суду. Спеціальних засобів захисту вітчизняне законодавство не передбачає: не встановлено ні адміністративної відповідальності, ні фінансових санкцій за порушення прав споживачів у сфері споживчого кредитування.

Для порівняння: Директива 2008/48/ЄС зобов'язує членів Євросоюзу запровадити юридичні санкції до кредиторів (і кредитних посередників), котрі порушують національне законодавство. Ці санкції мають бути ефективними, пропорційними й переконливими. Як правило, у законодавстві країн ЄС передбачено застосування комплексу заходів впливу публічно- й приватно-правового характеру.

Цивільно-правові заходи впливу можна поділити на дві групи. У Німеччині, Італії та Румунії законодавство передбачає загальні заходи впливу за будь-яке порушення нормативно-правових актів про споживче кредитування. У більшості країн — членів ЄС, однак, ці заходи сформульовано конкретніше й вони стосуються певних порушень нормативних актів, що регулюють споживче кредитування. Як приклади цивільно-правових заходів впливу, передбачених національним законодавством, можна навести: право розірвати договір споживчого кредиту (Греція); повернення суми кредиту без процентів (Франція, Польща); визнання договору недійсним або внесення змін до певних пунктів такого договору (Австрія, Греція, Італія); застосування процентної ставки за кредитом у розмірі облікової ставки, визначеної законом (Австрія); дострокове повернення кредиту без компенсації (Австрія) або вимога про відшкодування збитків (Німеччина) [17].

Найчастіше підставою для застосування цивільно-правових заходів впливу є порушення вимог про надання обов'язкової інформації споживачам. У законодавстві Австрії передбачені конкретні наслідки невиконання кредитором таких обов'язків. Якщо не розкрито інформацію про процентну ставку за кредитом, річну процентну ставку, або сукупну вартість кредиту, процентна ставка вважається такою, що дорівнює обліковій ставці, визначеній законом (наразі це 4 %). У разі ненадання інформації про спосіб дострокового повернення кредиту чи розмір пов'язаної з цим компенсації споживач має право достроково повернути кредит без жодних штрафних санкцій. У Греції за порушення вимог про розкриття інформації до підписання договору або

обов'язкової інформації споживачеві може бути надане право розірвати кредитний договір. У Польщі за такі порушення застосовуються жорсткіші санкції — по суті, безпроцентний кредит. Так, у разі порушення кредитором норм національного законодавства щодо форми й змісту кредитного договору споживач звільняється від сплати всіх платежів, передбачених таким договором, але за умови, що споживач повідомить про це кредитора не пізніше ніж протягом року з дня здійснення першого платежу за договором. Такий захід впливу застосовується також у Франції.

Окрему групу становлять адміністративно-правові санкції, а саме: штрафи, примусове призупинення діяльності кредитної установи та повернення незаконно отриманих коштів або моніторинг умов договору. Країни — члени ЄС використовують різні законодавчі заходи для накладання адміністративних санкцій залежно від ступеня конкретизації відповідних норм у їхніх правових системах. Деякі країни Євросоюзу відокремлюють адміністративні санкції від норм щодо споживчого кредитування, прописуючи санкції в адміністративних кодексах (законах), тоді як інші включають їх до спеціальних законів про споживче кредитування.

Серед європейських країн кримінальні санкції застосовуються тільки в Польщі — за невиконання кредитором обов'язків на етапі до підписання договору, ненадання ним стандартної інформації в рекламі стосовно вартості кредиту та непроведення аналізу й оцінки кредитоспроможності позичальника.

Насамкінець — про форму правового регулювання відносин споживчого кредитування. Як уже згадувалося, на сьогодні окремі аспекти споживчого кредитування регулюються Цивільним кодексом України, Законом України “Про захист прав споживачів”, деякими іншими законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Спеціального законодавчого акта, який повною мірою врегулював би всі аспекти споживчого кредитування, немає, що негативно позначається на правовій визначеності учасників таких правовідносин.

Існує два законодавчих підходи до врегулювання питань споживчого кредитування: внесення змін до чинних законів та прийняття окремого закону (з можливістю внесення змін до інших законів). Не наполягаючи на жодному з цих підходів, зауважимо, що відповідно до додатка XXXVIII до глави 20 “Захист прав споживачів” розділу V “Економічне і галузеве співробітництво” проекту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україна зобов'язується впровадити положення Директиви 2008/48/ЄС протягом трьох років із дня набрання чинності цією Угодою [25].

Імплементация Директиви 2008/48/ЄС може відбуватися модульним або інтегрованим шляхом. За модульної імплементации норми останньої включаються певними блоками до національного законодавства, тобто розглядаються окремо від її юридичного контексту. За інтегрованої імплементации норми

виокремлюються та включаються до відповідних частин національної правової системи, тобто тлумачаться в юридичному контексті не Директиви 2008/48/ЄС, а відповідного національного законодавства. Модульна імплементація, як правило, передбачає включення нових чи зміну чинних розділів у кодексі або ж прийняття нового закону щодо споживчого кредитування чи внесення змін до чинного закону, яким воно регулюється.

Наприклад, Фінляндія, Франція та Італія внесли зміни й доповнення до загального законодавства у вигляді норм, котрі стосуються захисту прав споживачів фінансових послуг. У Фінляндії норми щодо споживчих кредитів є частиною Акта про захист прав споживачів 1978 р. та Акта про кредитні установи 2007 р. Франція й Італія прийняли комплексні закони — споживчі кодекси, що містять прямі норми стосовно фінансових послуг. А такі країни, як Австрія, Болгарія, Хорватія, Чехія, Латвія, Польща, Португалія, Словаччина та Іспанія, — спеціальні закони щодо споживчого кредитування [26].

З огляду на зазначене правова реформа споживчого кредитування повинна, серед іншого, передбачати:

- запровадження принципу переваги економічного змісту договору споживчого кредиту над його формою;
- поширення на іпотечні кредити норм захисту прав споживачів, які існують для споживчих кредитів;
- підвищення вимог до реклами й розкриття інформації про умови кредитування, зокрема в частині зазначення ефективної процентної ставки та загальної вартості кредиту (якщо в рекламі вказується процентна ставка);
- аналіз міжнародного досвіду на предмет доцільності запровадження стандартизованої форми розкриття інформації до укладення договору про надання кредиту;
- однакове застосування норм щодо споживчого кредитування до банків та небанківських фінансових установ;
- урегулювання інституту кредитних посередників;
- запровадження ефективних, пропорційних і превентивних заходів впливу за порушення захисту прав споживачів у сфері споживчого кредитування;
- визначення моделі державного нагляду й контролю за дотриманням прав споживачів фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Нові кредити, надані домашнім господарствам та нефінансовим корпораціям // Статистичний випуск НБУ. — 2013. — Серпень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Національне дослідження фінансової грамотності. Проект USAID “Розвиток фінансового сектору” (FINREP), 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.finrep.kiev.ua>.

3. *Безклубий І. А.* Теоретичні проблеми банківських правочинів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 “Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Безклубий Ігор Анатолійович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2006. — 32 с.
4. *Лепех С. М.* Кредитний договір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 “Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Лепех Світлана Михайлівна ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2004. — 19 с.
5. *Іваненко Л. М.* Правові засади споживчого кредитування / Л. М. Іваненко // Вісник КНТЕУ. — 2011. — № 1. — С. 103—110.
6. *Шемшученко Г. Ю.* Фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Шемшученко Геннадій Юрійович ; Ін-т законодавства Верхової Ради України. — К., 2005. — 20 с.
7. *Глущенко С. В.* Кредитний ринок: інститути та інструменти : навч. посіб. / С. В. Глущенко ; Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”. — К. : ВД “Києво-Могилянська Академія”, 2009. — 158 с.
8. Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on Unfair Terms in Consumer Contracts [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu>.
9. Про захист прав споживачів : закон України від 12.05.1991 № 1023-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
10. Directive 2008/48/EC of the European Parliament and the Council of 23 April 2008 on Credit Agreements for Consumers and Repealing Council Directive 87/102/EEC [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu>.
11. White Paper on the Integration of EU Mortgage Credit Markets. — Commission of the European Communities. — January 2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ec.europa.eu>.
12. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Credit Agreements Relating to Residential Property [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>.
13. Про рекламу : закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>.
14. Consumer Code of France [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.legifrance.gouv.fr>.
15. Study on the Calculation of the Annual Percentage Rate of Charge for Consumer Credit Agreements : Final Report / European Commission Directorate General. — 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ec.europa.eu>.
16. *Куценко О.* Споживче кредитування в Україні: огляд ринку та практики. Проект USAID “Розвиток фінансового сектору” (FINREP), 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.finrep.kiev.ua>.
17. Report on the Implementation of the Consumer Credit Directive 2008/48/EC. — Committee on the Internal Market and Consumer Protection. — October 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>.
18. *Глібко С. В.* Деякі питання регламентування надання банками споживчих кредитів / С. В. Глібко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. — 2008. — Вип. 15. — С. 78—87.

19. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
20. Про банки і банківську діяльність : закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
21. Про затвердження Правил надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту : постанова Правління Національного банку України від 10.05.2007 № 168 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0541-07>.
22. *Торубка Л. В.* Споживче кредитування в Україні: сучасний стан і напрями розвитку / *Л. В. Торубка* // Вісник Університету банківської справи НБУ. — 2011. — № 3 (12). — С. 227—230.
23. Про затвердження Положення про порядок ведення реєстру комерційних агентів (комерційних представників) банків : постанова Правління Національного банку України від 20.09.2012 № 386 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1202.3317.0>.
24. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
25. Проект Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
26. Report on Implementation of the Consumer Credit Directive. Internal Market and Consumer Protection (IMCO). — January 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>.